

De Minister van Veiligheid en Justitie
Mr. I.W. Opstelten
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Datum
5 juni 2012

Kenmerk
B 2.1.12./002888/2036/JT

Uw kenmerk
5723499/12/6

Onderwerp
Conceptwetsvoorstel tot herziening van de arbitrageregels

Geachte heer Opstelten,

Bij brief van 13 maart 2012, kenmerk 5723499/12/6, heeft de Minister van Justitie aan de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (hierna: NVvR) advies gevraagd over het conceptwetsvoorstel¹ tot wijziging van Boek 6 en Boek 10 van het Burgerlijk Wetboek en het vierde boek van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met de herziening van het arbitragerecht. Dit advies is voorbereid door leden van de NVvR en vastgesteld door de wetenschappelijke commissie van de NVvR.

1. Korte inhoud en achtergrond van het wetsvoorstel

Het wetsvoorstel strekt ertoe de Nederlandse regeling voor arbitrage te moderniseren. De belangrijkste voorgestelde wijzigingen zijn:

- de plaatsing van het arbitragebeding op de zwarte lijst van onredelijk bezwarende bedingen;
- de uitbreiding van de wrakingsprocedure;
- de vastlegging (als regelend recht) van de schriftelijke fase van het arbitraal geding;
- de regeling van de plaatsopneming en bezichtiging;
- het facultatief stellen van de deponering van het vonnis bij de rechtbank;
- de plaatsing van alle bepalingen over arbitraal hoger beroep in één afdeling;
- de beperking van de vernietigingsprocedure en de verloffprocedure voor de tenuitvoerlegging van een arbitraal vonnis tot één instantie, het gerechtshof;
- de vastlegging van de mogelijkheid elektronische middelen te gebruiken;
- de uitbreiding van de titel over arbitrage buiten Nederland.

Blijkens de memorie van toelichting wordt arbitrage beschouwd als één van de belangrijkste vormen van geschilbeslechting naast de overheidsrechtspraak en, doordat arbitrage op de wet berust, er een wettelijk gewaarborgde procedure is en tenuitvoerlegging kan worden gevraagd, als een volwaardig alternatief voor overheidsrechtspraak, zowel voor nationale als voor internationale gevallen. Onder verwijzing naar de Innovatieagenda van 2011, waarin

---

¹ Daar waar verderop in het advies wordt gesproken over wetsvoorstel en memorie van toelichting wordt bedoeld conceptwetsvoorstel en conceptmemorie van toelichting. Omwille van de leesbaarheid is er voor gekozen om niet telkens het woord "concept" toe te voegen.

maatregelen zijn aangekondigd om te komen tot een meer gerichte inzet van de rechter, verbetering van de efficiëntie van gerechtelijke procedures en het wegnemen van belemmeringen voor geschilbeslechting buiten de rechter om, beoogt dit wetsvoorstel het arbitragerecht aldus te wijzigen dat belemmeringen voor de toepassing van arbitrage worden weggenomen door de procedure te vereenvoudigen, administratieve lasten te verminderen, onduidelijkheden op te helderen, de noodzaak van inschakeling van de overheidsrechter te beperken en de mogelijkheden van partijen te vergroten om zelf de arbitrageprocedure vorm te geven.

2. Commentaar

De voorgestelde wetwijziging en de toelichting geven de NVvR aanleiding tot het maken van de volgende opmerkingen.

2.1 Algemeen

De NVvR onderschrijft de wenselijkheid van de modernisering en stroomlijning van het arbitragerecht. Zij beschouwt de voorgestelde wijzigingen over het algemeen als verbeteringen. Dat geldt bijvoorbeeld voor het plaatsen van het arbitrale beding op de zwarte lijst en voor de regeling van de elektronische procesvoering, die overigens een codificatie is van een al enige tientallen jaren bestaande praktijk.

Met de keuze de inmenging van de overheidsrechter tot één (feitelijke) instantie te beperken, kan de NVvR instemmen. Daarbij valt wel op dat niet wordt gemotiveerd waarom daarbij is gekozen voor het gerechtshof. De memorie van toelichting ware op dit punt aan te vullen. Daarbij wijst de NVvR erop dat de (afdelingen voorzieningenrechter bij de) rechtbanken behoorlijk zijn ingespeeld op dit soort werk en dat zij deze verzoeken met voortvarendheid behandelen. Bij de gerechtshoven zullen daartoe nieuwe afdelingen in het leven geroepen moeten worden. Bovendien (zie artikel 1075 Rv) blijven buitenlandse verzoeken tot verlof tot tenuitvoerlegging het werkterrein van de voorzieningenrechter bij de rechtbank. Er zullen dus bij zowel de gerechtshoven als de rechtbanken afdelingen werkzaam zijn voor de behandeling van verzoeken tot verlof tot tenuitvoerlegging.

De NVvR onderschrijft ook het betoog in de memorie van toelichting dat een goede (betere) wettelijke regeling van de arbitrage Nederland ten goede zal komen, ook in buitenlandse ogen. De NVvR wijst er wel op dat daarbij ook de onzekere duur en de kosten van arbitrage een rol spelen. Het valt dan wel op, dat daarover in de voorstellen weinig te vinden is. Zo kan de NVvR zich voorstellen dat in de wet een regeling wordt opgenomen waarmee de overheidsrechter op verzoek van een partij de arbiter(s) kan dwingen tot voortvarendheid in de arbitrage, alsmede een regeling tot maximering van arbitragekosten (tot hooguit een bepaald percentage van het financieel belang van het geschil). De voorstellen voor artikel 1029 Rv betreffen slechts ontslag van (een of meer) arbiters en bevatten geen regeling voor rechterlijke aansporing tot voortvarendheid. In het voorgestelde artikel 1036 lid 3 Rv is geen sanctie tegen een onredelijk traag werkende arbiter opgenomen. Hieraan ware (in wetsvoorstel en/of memorie van toelichting) alsnog aandacht te besteden.

Bij lezing van de memorie van toelichting ontstaat voorts de indruk dat bij de voorbereiding van het wetsvoorstel niet het gehele veld van de samenleving waarin arbitrage regelmatig een rol speelt, is overzien. Op blz. 2 van de memorie van toelichting worden immers slechts de NAI en de RvB worden genoemd terwijl er tientallen arbitrage-instituten zijn. Onder het kopje "voorbereiding en consultatie" wordt vermeld dat "vertegenwoordigers uit de arbitragewereld" zijn geraadpleegd, zonder dat daarbij is vermeld welke arbitrage-instituten en welke 'afnemers' van het 'product' arbitrage daarbij aan het woord zijn geweest. Het lijkt raadzaam dat bij de verdere voorbereiding, zo dat nog niet is gedaan, alsnog het oor te luisteren te leggen bij alle arbitrage-instituten die Nederland rijk is en bij een zo breed

mogelijk publiek aan 'afnemers' van het 'product' arbitrage, en daarvan in de memorie van toelichting verslag te doen.

De voorgespiegelde kostenbesparing door partijen de vrijheid te geven af te zien van het deponeren van het arbitraal vonnis (artikel 1058 Rv) lijkt de NVvR van uiterst beperkt belang: ziet de NVvR het goed, dan gaat het om het griffierecht bedoeld in artikel 22, eerste lid, van de Wet griffierechten in burgerlijke zaken, ten bedrage van € 114,-.

Aangezien het de bedoeling is de wettelijke regeling overwegend van regelend recht te laten zijn, adviseert de NVvR met het oog op de overzichtelijkheid dit uitgangspunt in een centrale bepaling vast te leggen onder uitdrukkelijke aanwijzing van de bepalingen waarvan niet mag worden afgeweken. Dat voorkomt de noodzaak om op talrijke plaatsen de tenzij-formule te handhaven en toe te voegen.

2.2 Artikelsgewijs commentaar

Artikel I

Blijkens de memorie van toelichting is een arbitraal beding niet onredelijk bezwarend ingeval de consument een termijn van een maand wordt gegund om te kiezen voor de volgens de wet bevoegde rechter. Daarbij is aangegeven dat het arbitrale college ambtshalve toetst of het beding al dan niet onredelijk bezwarend is. De NVvR vraagt zich af of de enkele toevoeging van een maand wachttermijn aan de algemene voorwaarden een voldoende bescherming van de consument oplevert. Het lijkt onvoldoende voor de bescherming van de consument als de gebruiker van de algemene voorwaarden bij opname van een dergelijke termijn in "de kleine lettertjes" van de algemene voorwaarden door enkel stilzitten de consument alsnog van de overheidsrechter kan afhouden. Een actieve informatieplicht van de gebruiker van de algemene voorwaarden tegenover de consument over diens rechten op het moment waarop het geschil "rijp" is voor berechting, ware te overwegen. De NVvR adviseert hieraan aandacht te besteden.

Het is voorts de vraag of een keuzeperiode van slechts een maand wel door de Europeesrechtelijke beugel kan. De NVvR wijst op de standaardjurisprudentie van het Europese Hof van Justitie over richtlijn EG/93/13 terzake oneerlijke bedingen. In de beschikking van het Europese Hof van Justitie van 16 november 2010 inzake Phovost, C-76/10 is onder meer hierover opgenomen:

51. *Hieruit volgt met name dat, wanneer de nationale rechter die kennisneemt van een vordering tot gedwongen tenuitvoerlegging van een definitief arbitraal vonnis, op grond van de nationale procesregels ambtshalve dient te onderzoeken of een arbitragebeding in strijd is met de nationale voorschriften van openbare orde, hij eveneens ambtshalve moet beoordelen of dit arbitragebeding oneerlijk is in het licht van artikel 6 van voornoemde richtlijn, zodra hij over de daartoe noodzakelijke gegevens, feitelijk en rechtens, beschikt (zie in die zin reeds aangehaalde arresten Pannon GSM, punt 32, en Asturcom Telecomunicaciones, punt 53).*

De NVvR beschouwt het in dit verband als een gemis dat in de memorie van toelichting, waar consumentenbescherming aan de orde is, geen aandacht wordt besteed aan de Europeesrechtelijke component. De NVvR adviseert daaraan in de memorie van toelichting alsnog aandacht te besteden.

Ten slotte vraagt de NVvR aandacht voor de vraag of naast de consument niet ook de werknemer tegen arbitragebedingen bescherming behoeft. Wat bijvoorbeeld te denken van een recent geval, waarin Filippijnse binnenvaartmatrozen, met een door Filippijnse overheidsinstantie goedgekeurd Filippijns arbeidscontract en daarnaast een Nederlands contract met een hoger loon, dat was gebruikt om tewerkstellingsvergunning te krijgen, die

bij een daarover ontstaan conflict met hun werkgever op de Maagdeneilanden volgens deze alleen bij een Filipijnse arbiter terecht konden? ²

Artikel II

Artikel 10:166 BW jo. artikel 1054 lid 2 Rv.

In de voorgestelde formulering schuilen onduidelijkheden over het toe te passen recht aan de hand waarvan moet worden onderzocht of een overeenkomst tot arbitrage geldig is. Allereerst rijst de vraag of met een regeling als de voorgestelde geen afbreuk wordt gedaan aan de norm van Artikel II lid 1 en 2 Verdrag van New York: "Iedere Verdragsluitende Staat erkent de schriftelijke overeenkomst waarbij partijen zich verbinden aan een uitspraak van scheidsmannen te onderwerpen alle of bepaalde geschillen welke tussen hen zijn gerezen of welke tussen hen zouden kunnen rijzen naar aanleiding van een bepaalde al dan niet contractuele rechtsbetrekking en betreffende een geschil, dat vatbaar is voor beslissing door arbitrage". Deze maatstaf dient verdragsautonoom te worden uitgelegd, dan wel overeenkomstig de regels van het Weens Verdragenverdrag, zodat een vereiste van toepasselijkheid van een bepaald rechtsstelsel wellicht niet aan de orde komt. Ten tweede lijkt in de voorgestelde formulering een overeenkomst tot arbitrage slechts geldig indien deze hetzij geldig is naar (intern) Nederlands recht, hetzij geldig is naar het door partijen gekozen recht. Geldigheid ingevolge het op de overeenkomst tussen partijen toepasselijke recht, anders dan op grond van rechtskeuze, lijkt geen rol te spelen. Dat wordt veroorzaakt door het woordgebruik "dan wel naar het toepasselijke recht als bedoeld in artikel 1054, tweede lid" Rv, dat, naar de NVvR voorkomt, niet wordt gewijzigd. In de eerste zin van artikel 1054 lid 2 Rv wordt als door de arbiters toe te passen recht – maar de vraag of rechtsgeldig een arbitraal beding is overeengekomen moet dikwijls door de gewone rechter worden beantwoord – het recht van de rechtskeuze van partijen genoemd. In de tweede zin van dat artikellid wordt ingeval een rechtskeuze ontbreekt, het scheidsgerecht de mogelijkheid gelaten te beslissen "volgens de regelen des rechts die het in aanmerking acht te komen". Laatstgenoemd begrip hoeft niet de in de memorie van toelichting genoemde *lex causae* te zijn. Het kan evenzeer een door het scheidsgerecht te maken keuze uit diverse rechtsstelsels zijn. Daarom is denkbaar dat de tweede zin van artikel 1054, lid 2 Rv niet (dan wel anders dan de wetgever bedoelt) zal worden toegepast bij de vraag naar de geldigheid van de overeenkomst tot arbitrage.

Omdat duidelijkheid omtrent de vraag naar welk rechtsstelsel de geldigheid van een overeenkomst tot arbitrage moet worden beoordeeld van belang is – een partij dient snel te kunnen bepalen of haar vordering wel of niet aan arbitrage onderworpen is, mede met het oog op mogelijk spelende verjaringstermijnen – lijkt het de NVvR raadzaam hetzij de regel van artikel 10:166 BW niet in te voeren (en het aan arbiters en de rechter over te laten welk recht zij van toepassing achten) hetzij artikel 1054 lid 2 Rv aan te passen in dier voege dat in die bepaling hetzij het door partijen gekozen recht, hetzij de *lex causae* van toepassing wordt verklaard. De NVvR adviseert dit punt nader te bezien.

Artikel III

Artikelen 1022a en 1074a Rv

De NVvR vraagt zich af of de wetgever bedoelt de mogelijkheid open te laten dat een partij die aan een overeenkomst tot arbitrage is gebonden, de vrijheid heeft om op haar vordering in arbitrage een voorschot in kort geding bij de gewone rechter te vorderen (ervan uitgaande dat het arbitragereglement of de akte van compromis niet voorziet in een arbitraal kort geding). De MvT lijkt dit aspect aan de "rechtspraktijk" (blz. 10) over te laten, maar het ware

---

² De opvatting van de werkgever hield voornamelijk geen stand (Hof 's-Hertogenbosch, 17 april 2012, LJN BW3229, rov 4.8.9 en 4.8.10), maar dat laat onverlet de noodzakelijke bescherming van werknemers tegen dergelijke arbitragebedingen.

wenselijk dat daarover (in de wettekst en/of de memorie van toelichting) duidelijkheid wordt verschaft.

Artikel 1023, tweede lid, laatste volzin, Rv

De vraag rijst of aan het vereiste van "anders overeenkomen" kan worden voldaan door middel van een beding in algemene voorwaarden (die een arbitraal beding bevatten), of dat daartoe een zelfstandige, afwijkende overeenkomst is vereist. Indien in algemene voorwaarden "anders" kan worden overeengekomen, rijst de vraag of zodanige algemene voorwaarde niet ook op de "zwarte lijst" moet worden opgenomen. Hierover ware duidelijkheid te verschaffen.

Artikel 1028 tweede lid, eerste volzin, Rv

Indien ingevolge een arbitraal beding in (algemene voorwaarden deelsluitmakende van) een overeenkomst arbitrage aanhangig gemaakt kan worden door enkele aanmelding van arbitrage bij een arbitrage-instituut (in de zin van artikel 1025, derde lid – dat wordt: tweede lid – Rv) dan behoeft de wederpartij niet noodzakelijkerwijs dadelijk op de hoogte te zijn van zodanige aanhangigheid van arbitrage. In de voorgestelde formulering gaat met die aanmelding van arbitrage wel reeds de driemaands termijn lopen. Niet valt uit te sluiten dat de (eventueel in het buitenland woonachtige dan wel gevestigde) wederpartij pas na enige tijd kennis neemt van het aanhangig zijn van de arbitrage. Juist bij benoeming van arbiters door een arbitrage-instituut (van een branchevereniging) kan het probleem van een bevoorrechte benoemingspositie spelen. Het lijkt de NVvR juist om de driemaands termijn pas te laten ingaan wanneer de wederpartij (daadwerkelijk) heeft kennis gekregen van het aanhangig maken van de arbitrage. De bepaling ware in dit opzicht te heroverwegen.

Artikel 1029, vijfde lid, Rv

Dit voorstel gaat de NVvR wegens het woordgebruik "ondanks herhaalde aanmaning, zijn opdracht, alle omstandigheden in aanmerking genomen, op onaanvaardbare trage wijze uitvoert" niet ver genoeg. De woorden "ondanks herhaalde aanmaning" zouden voor de praktijk al afdoende moeten zijn. Immers, de arbiter die "ondanks herhaalde aanmaning" te traag blijft functioneren in de ogen van (een van) partijen, heeft aan het broodnodige gezag verloren en kan zijn opdracht beter terug geven. Het wetsvoorstel verlangt naast "herhaalde aanmaning" een voortdurende van "onaanvaardbare trage wijze" van uitvoering door die arbiter, waarbij "alle omstandigheden in aanmerking genomen" moeten worden. Deze bewoordingen vragen om geschillen over de vraag tot hoe ver een trage arbiter te ver kan gaan. Dat lijkt de NVvR geen aanwinst. De bepaling ware nog eens te bezien.

Artikel 1038b Rv

Het recht op een mondelinge behandeling vormt, naar het de NVvR voorkomt, een wezenlijk onderdeel van behoorlijke rechtspleging in arbitrage. Daarom rijst de vraag of aan het vereiste van "tenzij de partijen anders zijn overeengekomen" kan worden voldaan door middel van een beding in algemene voorwaarden (die een arbitraal beding bevatten), of dat daartoe een zelfstandige, afwijkende overeenkomst is vereist. Indien in algemene voorwaarden "anders" kan worden overeengekomen, rijst de vraag of zodanige algemene voorwaarde niet ook op de "zwarte lijst" moet worden opgenomen. De NVvR adviseert de bepaling te heroverwegen.

Artikel 1038c, 1045 en 1045a Rv

Als de wettekst letterlijk genomen wordt, zal er slechts één arbitrageovereenkomst aan de orde kunnen zijn. Niet uit te sluiten is echter dat tussen partijen een afzonderlijke maar wel gelijkkluidende arbitrageovereenkomst geldt (wat in de bouw zeer vaak voorkomt: opdrachtgever-hoofdaannemer-onderaannemer) waaruit volgens de verweerder een vordering voortvloeit die in de arbitrage door middel van een reconventie geldend gemaakt kan worden. Dat geldt ook voor voeging, vrijwaring en tussenkomst. Te overwegen ware om na "dezelfde" telkens toe te voegen: "of gelijkkluidende".

Artikel 1041a, tweede lid, Rv

Het lijkt de NVvR raadzaam om buiten elke twijfel te stellen dat niet alleen de arbiter(s) aan het getuigenverhoor kunnen deelnemen, maar ook de partijen en hun raadslieden. De bepaling ware aldus aan te passen.

Artikel 1045, derde lid, Rv

De NVvR meent dat de juiste volgorde is: eerst horen en dan beslissen! Het lijkt logisch om alle betrokkenen, derde inclusie, te horen op het verzoek zodat allen op elkaars standpunten kunnen reageren, en daarna pas te beslissen. De bepaling ware aldus aan te passen.

Artikel 1052, vijfde lid, Rv

Deze bepaling geeft de NVvR aanleiding tot verschillende opmerkingen.

1. Met betrekking tot de eerste volzin: indien een onbevoegdheid in eerste aanleg wordt uitgesproken, maar het gestelde arbitragereglement voorziet in hoger beroep, moet de verzoeker gelegenheid krijgen dat voor hem ongunstige oordeel in arbitraal hoger beroep te laten toetsen voordat de gewone rechter bevoegd wordt, waar het wetsvoorstel ook van uitgaat. Voor de duidelijkheid adviseert de NVvR vóór "onbevoegd" het woord "onherroepelijk" toe te voegen. Zie ook artikel 1061f, tweede lid, Rv
2. De formulering van de tweede volzin acht de NVvR niet duidelijk, de memorie van toelichting op dit punt (blz. 34) evenmin. Indien een scheidsgerecht zich onbevoegd verklaart om kennis te nemen van een bepaalde vordering of deel daarvan op enige andere grond dan het ontbreken van een geldige overeenkomst tot arbitrage, dan moet die partij (rekening houdende met verjaringsperikelen: binnen korte tijd) weten waar zij wel met die vordering terecht kan. Het ligt niet voor de hand dat partijen – die kennelijk gestreden hebben over de bevoegdheid van arbiters ter zake van die vordering – het vervolgens eens zullen worden over de bevoegdheid van enige instantie. Dus dient bij onbevoegdverklaring door het scheidsgerecht (ten aanzien van een deel van enige vordering) de betreffende partij steeds bij de bevoegde gewone rechter terecht te kunnen en dient de wederpartij (ten aanzien van dat deel van de vordering) niet langer beroep te kunnen doen op het nog van kracht zijn van een overeenkomst tot arbitrage.

Op een en ander ware nader in te gaan.

Artikel 1061d Rv

De bewoordingen van het eerste en het tweede lid vindt de NVvR minder duidelijk. Kennelijk – aldus de MvT blz. 41 – is het de bedoeling hoger beroep open te stellen zowel van een gedeeltelijk eindvonnis als van een geheel eindvonnis. Het eerste en tweede lid kunnen naar de mening van de NVvR in elkaar worden geschoven tot één bepaling.

Artikel 1061f, eerste lid, Rv

Het voorstel om hoger beroep van een bevoegdverklaring pas open te stellen bij het laatste eindvonnis (en niet al bij een eerste gedeeltelijk eindvonnis) lijkt minder praktisch. Immers, indien in hoger beroep wordt geoordeeld dat het scheidsgerecht onbevoegd was, kan dat maar beter worden gedaan zodra de eerste deur naar het hoger beroep opengaat (bij het eerste gedeeltelijk eindvonnis) zodat partijen en arbiters niet vruchteloos in eerste aanleg blijven doorploegen.

Artikel 1069a Rv

De vraag rijst of de voorgeschreven gehoudenheid tot geheimhouding meebrengt dat iedere bij een arbitrage betrokken persoon zich daarop kan beroepen wanneer hij als getuige in een (ander) geding voor de gewone rechter wordt verhoord. In bevestigend geval zou de voorgestelde regeling personen uit de onderwereld in arbitrage een veilig forum kunnen bieden.

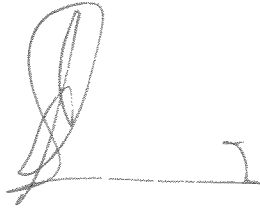

3. Conclusie

De NVvR stemt op hoofdlijnen in met het wetsvoorstel. Wel maakt zij opmerkingen en doet zij aanbevelingen over een aantal specifieke punten.

Het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak,
Namens deze de Wetenschappelijke Commissie,

J. Silvis
voorzitter

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized initial 'J' followed by a horizontal line and a small vertical stroke at the end.

Bijlage tekstuele verbeteringen

Artikel 1043a lid 3, tweede zin Rv

Tussen de woorden "een of meer van" en "stellingen" is het woord "zijn" vergeten.

Artikel 1057 lid 5, aanhef Rv

Het woord "vijfde" moet luiden: vierde. Tussen de woorden "gegeven" en "indien" is het woord "beslissing" vergeten.

In artikel 1065 achtste lid, Rv en op blz. 49 van de memorie van toelichting lijkt het terugdringen tot één feitelijke instantie nog niet te zijn doorgevoerd!

Artikel 1072b Rv

De vraag is of het, gelet op artikelen 3:15a en 3:15c BW en artikel 156a Rv, nodig is om bepalingen als de leden 1 tot en met 4 van dit artikel in de wet op te nemen.

Kennelijk (zie memorie van toelichting blz. 53) gaat men in de eerste zin van het zesde lid uit van een weerlegbaar vermoeden van ontvangst. Daarvan uitgaande, lijkt de tweede zin overbodig.

Artikel 1074d

Taalkundig klopt de tekst niet. Uit de toelichting blijkt dat de rechter zich onbevoegd moet kunnen verklaren "indien hij onder de omstandigheden van het geval daartoe aanleiding ziet". Dat staat niet zo in het wetsvoorstel. Er lijkt een komma achter "toepasselijke recht" te ontbreken, maar ook een dergelijke komma maakt de tekst niet heel helder. Een mogelijke oplossing: "toepasselijke recht. De rechter kan zich ook onbevoegd verklaren indien hij onder de ...(enz.)".

Artikel 1076 lid 4, tweede zin Rv

Voor "Ac" moet gelezen worden: "A sub c".

